

mature age (30-50 years) who are dissatisfied mainly with the salary of a civil servant;

2) the proportion of the socially dissatisfied male population grows, whose representatives hold positions for their own enrichment;

3) there is a very high level of education of criminals, which is explained by the qualification requirements for hiring a civil servant.

The emphasis is placed on the fact that one of the guarantees of the successful functioning of the state and civil society is the creation of proper conditions for the effective functioning of the state apparatus, the apparatus of local self-government bodies and enterprises, institutions and organizations, regardless of the form of ownership. The effectiveness of such activities in Ukraine at the present stage is significantly reduced under the influence of negative political, economic, legal and other changes, as well as a high level of crime. A significant link among these factors is the abuse of office by the authorities or office they provide.

It is proved that the criminological portrait of a civil servant's offender can be seen as follows: a male person aged 30 to 50 years with a complete higher education, which has a clear anti-social setting, understands the post solely as a means of illicit enrichment.

It was stated that a promising direction of further research is the development of scientifically grounded measures to prevent abuse of power or official position committed by civil servants.

Keywords: *offender's personality, service crime, abuse of power or service position, significant harm, unlawful profit, crime prevention.*

УДК 343.985

Мрочко Р.М. ©

здобувач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI:10.31733/2078-3566-2018-3-158-162

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУТЕНЕРСТВА

Висвітлено особу злочинця як елемент криміналістичної характеристики сутенерства. Встановлено, що сукупність певних даних щодо типових ознак суб'єкта злочину дозволяє слідчому: 1) ефективно проводити першочергові слідчі (розшукові) дії; 2) вчасно висунути слідчі версії; 3) скласти найбільш вірогідний портрет сутенера; 4) виявити всю структуру злочинної групи; 5) звузати коло пошуку підозрюваних; 6) запобігти можливій протидії розслідуванню; 7) вирішити низку інших завдань досудового розслідування.

Ключові слова: *криміналістична характеристика, особа злочинця, проституція, сутенерство.*

Постановка проблеми. Криміногенна ситуація, яка склалася в країні на сьогоднішній день, характеризується якісно новими видами способів вчинення злочинів проти моральності, що обумовлюється оновленням характерних ознак злочинних угруповань та окремих громадян, які займаються цією протиправною діяльністю.

Одним з елементів криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом, є особа злочинця. Зміст цього елемента криміналістичної характеристики визначається тим набором ознак особи, які є специфічними для зловмисників, що вчинюють злочини даного виду, і важливими для успішного розслідування (визначення ефективних шляхів та методів встановлення, розшуку особи злочинця, висунення типових версій, обрання найбільш ефективної тактики слідства, організації розслідування злочинів).

У зв'язку з цим підвищення ступеня активності кримінальних сфер у суспільстві щодо проституції та сутенерства обумовлено рядом факторів, одним із яких є недостатній криміналістичний аналіз осіб, що вчинюють такі злочини.

Зазначені обставини визначають необхідність і своєчасність досліджень у цій сфері.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дану проблематику розглядали у своїх працях такі вчені: Д.Г. Казначеев, М.В. Куратченко, Д.Б. Санакоєв, К.Ю. Назаренко та ін., однак у їх роботах питання особи злочинця як елемента криміналістичної характеристики сутенерства не знайшло гідного висвітлення.

Метою статті є спроба автора надати криміналістичний аналіз особи злочинця як елемента криміналістичної характеристики сутенерства.

Виклад основного матеріалу. Криміналістична характеристика особи злочинця має важливе значення для побудови конкретних версій розслідування сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією. Тому дослідження означеного елемента є необхідним для побудови дієвої системи рекомендацій для кримінального провадження.

Розглядаючи поняття особи злочинця як елемента криміналістичної характеристики злочинів, наведемо позицію О.Р. Лужецької, яка під особою злочинця розуміє типову модель особистості людини, яка вчинила злочин, з притаманними їй біологічними, психологічними і соціальними властивостями, ознаками, що беруть участь у процесі детермінації механізму злочину, зумовлюють особливості його відбивних можливостей та процесу слідоутворення і разом з тим відчують на собі й відображають вплив інших осіб, предметів і процесів, що взаємодіють з ними [1, с. 200].

Загалом, як зазначають окремі автори, визначення проституції має відображати такі ознаки:

- 1) система одиничних актів надання сексуальних послуг;
- 2) безладність статевих зв'язків, тобто множинність клієнтів;
- 3) корисливість надання послуг.

Не є обов'язковими ознаками проституції емоційне ставлення до клієнта і стать особи, яка надає сексуальні послуги.

Таким чином, проституція – це вид діяльності, спрямований на надання сексуальних послуг, які полягають у задоволенні статевих потреб клієнтів за винагороду, незалежно від виду і способу його передачі [2, с. 11]. Тобто бачимо взаємозв'язок особи, що надає послуги інтимного характеру, та особи, яка залучає повію у відповідне заняття.

Інакше кажучи, встановлення особи – постійне і найбільш важке криміналістичне завдання, що виникає у процесі розкриття і розслідування злочинів. Це складна діяльність, у ході якої з використанням криміналістичних методів і засобів відбувається виявлення, фіксація і дослідження інформативних властивостей та ознак людини, важливих для розкриття і розслідування злочину. Ця діяльність передбачає на основі зібраної та дослідженої інформації побудову моделі розшукуваної людини й організацію оперативних заходів, слідчих дій, проведення судових експертиз щодо встановлення особи [3, с. 29].

Так, М.А. Лушечкіна до криміналістичного вивчення особистості включає встановлення криміналістично значимої інформації про злочинця, жертву злочину, про обвинуваченого, потерпілого та інших учасників процесу розслідування. Подібна інформація повинна містити дані про притаманні їм анатомічні, біологічні, психологічні та соціальні якості, які необхідні для ідентифікації особистості, вирішення тактичних задач та з'ясування фактичних обставин картини злочину у процесі його розкриття та розслідування, а також для використання отриманої інформації у криміналістичній профілактиці [4, с. 44].

Отже, особа злочинця, як і будь-якої іншої людини, характеризується різноманітністю ознак: демографічних (стать, вік, стан здоров'я), моральних (світогляд, інтереси, спрямованість), соціальних (трудових, сімейно-побутових) та психологічних (емоції, темперамент, вольові якості тощо). Ці ознаки відбиваються в індивідуальних властивостях особи злочинця, його стосунках із потерпілим.

У психології існує визначення психологічної структури особи, що складається з чотирьох підструктур: 1 – спрямованість особи (потяги, бажання, інтереси, ідеали, світогляд, переконання), що формується у процесі виховання; 2 – досвід (знання, вміння, навички і звички, набуті особистим досвідом, навчанням, але вже з помітним впливом біологічних якостей особи); 3 – індивідуальні особливості окремих психічних процесів як форм відображення (емоції, відчуття, мислення, сприйняття, увага, почуття, воля, пам'ять); 4 – біологічно обумовлена підструктура, що поєднує темперамент особи, її статеві і вікові якості, а також патологічні зміни [5, с. 128-129].

Отже, сукупність певних даних щодо типових ознак суб'єкта злочину є найважливішим елементом криміналістичної характеристики сутенерства. Ці дані дозволяють слідчому:

- 1) ефективно проводити першочергові слідчі (розшукові) дії;
- 2) вчасно висунути слідчі версії;
- 3) скласти найбільш вірогідний портрет сутенера;

- 4) виявити всю структуру злочинної групи;
- 5) звузати коло пошуку підозрюваних;
- 6) запобігти можливій протидії розслідуванню;
- 7) вирішити низку інших завдань досудового розслідування.

Окремі науковці конкретний зміст цього елемента криміналістичної характеристики визначають як такий, що обумовлений набором ознак особи, специфічних для злочинців, які вчиняють кримінальні правопорушення окремого виду, і є важливим для успішного розслідування [6, с. 199].

Водночас слід розуміти, що особа злочинця становить винятковий інтерес у зв'язку з особливостями сутності та механізму скоєння даного виду злочину. У ньому переплелися, з одного боку, корислива мотивація намірів злочинця, з іншого – його рішучість використовувати насильство для досягнення своїх злочинних цілей. У криміналістиці традиційно виділяють два напрями вивчення особистості злочинця. Перший передбачає отримання даних про особу злочинця за залишеними на місці слідами – як матеріальними, так й ідеальними. Виявлені сліди дозволяють швидко знайти і затримати злочинця, а у подальшому провести його ідентифікацію. Другий передбачає вивчення особистості підозрюваного (обвинувачуваного) у процесі досудового слідства з метою встановлення вичерпної криміналістичної характеристики особистості суб'єкта [7, с. 8].

В цьому контексті доречним є визначення В.Ф. Глазиріна, який наголошував на тому, що криміналістичне вивчення особистості злочинця проводиться для отримання необхідних даних для успішного розкриття злочину, вибору та застосування найбільш ефективних тактичних прийомів, вчинення на злочинця потрібного виховного впливу [8, с. 73].

Як зазначає О.М. Федик, для того щоб зупинити процес моральної деградації суспільства, необхідно насамперед звернути активну увагу на ранню профілактику девіантної поведінки. На наш погляд, особливу роль у процесі такої профілактики повинні відігравати сім'я і школа. Напрямами сімейної профілактики проституції мають бути такі:

- відновлення ролі сім'ї у формуванні особистості через оздоровлення морально-етичного клімату в сім'ї;
 - підвищення педагогічної компетенції батьків;
 - включення в систему загальної освіти предмета з духовно-моральних основ сім'ї;
 - соціально-економічні компоненти підтримки сім'ї.
- До завдань школи має входити:
- формування цілісного освітньо-виховного простору;
 - здійснення системи статевого виховання [2, с. 13].

Для ефективної криміналістичної оцінки особи злочинця принципово важливими є відомості не тільки про життєві установки, ціннісні орієнтації, дефекти правосвідомості, особливості антигромадських поглядів, а й інші дані, що характеризують його зв'язки, особливості поведінки до, під час і після вчинення злочину і призначені для ефективного застосування тактичних прийомів, вибору найбільш прийнятних способів профілактичного впливу тощо [9, с. 98].

Поєднання економічного і соціально-демографічного підходів сприяє правильному розумінню принципів їх діяльності, зокрема найму персоналу, що дозволяє, у свою чергу, правильно і повно визначити і охарактеризувати показання свідків у такого роду справах і, відповідно, для отримання свідчень від осіб, пов'язаних так чи інакше з роботою місць надання послуг інтимного характеру (в число яких входять не тільки особи, які займаються проституцією, але також водії, охоронці, диспетчери та ін.). Значущою для слідства інформацією є прийоми слідчої тактики і тактики вербування (якщо йдеться про оперативно-розшукову діяльність).

Так, Н.І. Малихіна виділяє такий напрям у криміналістичному вивченні особи злочинця: вивченню підлягають засуджені за вироком суду, що набрав законної сили, а також підозрювані, обвинувачені, щодо яких було припинено кримінальну справу і (або) кримінальне переслідування за nereабілітуючими підставами [10, с. 27-29].

Втягнення сутенером певної особи в заняття проституцією відрізняється специфічною механізмом індивідуальної злочинної поведінки. Адже для досягнення своєї мети він використовує багатопланову модель впливу. Відсутність в осіб, які втягуються у злочинну діяльність, стійких соціальних і сімейних зв'язків полегшує сутенерам можливість здійснити свої злочинні наміри.

Досліджено типові ознаки особи злочинця шляхом узагальнення відомостей про

його соціальні, фізичні, біологічні, економічні, моральні та демографічні властивості. Доведено, що ці властивості тісно пов'язані між собою та безпосередньо впливають на формування криміналістичного портрета особи злочинця.

На підставі опитування слідчих і вивчення матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що досліджувані злочини переважно вчиняють чоловіки. Проте нерідко до злочинної діяльності долучаються і жінки.

Власники місць надання інтимних послуг заохочують процес міграції, оскільки це ускладнює розкриття їх злочинної діяльності. Особу, що фактично не має постійного місця проживання, не може бути викликано до суду, в ході попереднього розслідування можливість її участі в слідчих діях існує, як правило, тільки в перші години після припинення діяльності місця надання інтимних послуг. Існують місця, які обслуговуються групою співників не просто з розподілом ролей, але з територіальним розподілом сфер діяльності, яка зазвичай здійснюється за такою схемою: вербувальники, які здійснюють найм повій (в тому числі обманом), організовують їх доставку в місця надання інтимних послуг, при цьому, як правило, прагнуть заволодіти їх документами. Безпосередньо там їх зустрічає керівник злочинної організації або найнятий ним адміністратор, який або домовляється з повіями про умови співпраці, або примушує до нього (інший варіант практично виключений, тому що в цьому випадку діяльність вербувальників є нерентабельною). Найбільш часто дана схема застосовується до неповнолітніх: їх сексуальну експлуатацію безпечніше проводити далеко від їх постійного місця проживання, щоб уникнути додаткових складнощів з боку батьків або осіб, які їх замінюють [11, с. 11].

Сутенерством нерідко займаються й організовані групи, які мають певну структуру та складаються з: а) організатора групи (сутенер); б) осіб, які надають інтимні послуги (повій); в) осіб, які утримують місця розпусти (власники житла, адміністратори); г) допоміжного персоналу (водії, охоронці); д) корумпованих представників правоохоронних органів, які здійснюють прикриття злочинної діяльності.

Своєрідним різновидом «мережі» служить так звана артіль: сутенер оплачує оренду приміщення, вносить комунальні платежі і передає приміщення в розпорядження осіб, які безпосередньо займаються проституцією і регулярно виплачують йому твердо встановлені «бригадні», тобто певну суму грошей незалежно від того, які були збори з клієнтів. Гроші, що залишилися, особи, які займаються проституцією, розподіляють між собою. Якщо на самому початку розслідування не сформулювати правильну тактичну задачу з доведення причетності керівника сутенерської організації до діяльності «артілі», то в подальшому притягнення його до кримінальної відповідальності вкрай утруднено [11, с. 11].

Допоміжний персонал, як правило, складають чоловіки. Ця категорія осіб переважно не є обізнаною про всю злочинну діяльність групи.

Так, О.О. Кашкаров доречно наголошує, що особи, які зловживають алкоголем та наркотичними засобами, утворюють групу кримінального ризику (ім притаманна підвищена агресивність, знижений поріг самокритики, розширення кола дозволеного) і мають ступінь схильності до порушення закону [12, с. 454], що ми підтримуємо.

Висновок. Підсумовуючи, зазначимо, що нами визначено криміналістично вагомі ознаки особи злочинця: переважно це чоловіки. Під час учинення злочину правопорушники (сутенер, повій) можуть перебувати у стані сп'яніння (алкогольного або наркотичного).

До основних елементів криміналістичної характеристики певного виду злочинів необхідно відносити тільки ті, котрі вирізняються чітким пошуковим спрямуванням. Так, нами виокремлено такі структурні елементи криміналістичної характеристики сутенерства та втягнення особи в заняття проституцією: спосіб учинення злочину; обстановка злочину; слідова картина; особа злочинця; особа потерпілого.

Вказані складові характеризуються розшуковою спрямованістю, що надає можливість слідчому вчасно висувати слідчі версії та ефективно проводити першочергові слідчі (розшукові) дії.

Бібліографічні посилання

1. Лужецька О.Р. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики вимагання, пов'язаного із застосуванням насильства над потерпілим. *Науковий вісник Національного університету Державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. № 4. С. 196-201.
2. Федик Е.Н. Ответственность за действия, связанные с проституцией: уголовно-правовой и криминологический аспекты: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Екатеринбург: Уральская госуд. юрид. акад., 2003. 16 с.
3. Зинин А.М. Проблемы криминологического установления личности. *Вестник крими-*

налістики. Москва: Спарк, 2003. Вып. 4 (8). С. 29.

4. Лушечкина М.А. О направлениях, задачах и понятии криминалистического изучения личности. *Вестн. Моск. ун-та*. 1999. № 3. 128 с.

5. Жбанков В.А. Человек как носитель криминалистически значимой информации. Москва: УМЦ при ГУК МВД РФ, 1993. 149 с.

6. Ермолович В.Ф. Криминалистическая характеристика преступлений. Минск: Амалфея, 2001. 304 с.

7. Расследование отдельных видов преступлений: учебное пособие под ред. В.И. Комиссарова. Саратов: Изд-во Саратовской гос. акад. права, 2003. 232 с.

8. Глазырин Ф.В. Личность обвиняемого и тактика следствия // Ленинский принцип неотвратимости наказания и задачи советской криминалистики. Свердловск: Изд-во Свердл. юрид. ин-та, 1972.

9. Саїнчин О.С. Розслідування умисних вбивств: теорія та практика: монографія. Одеса: СПД Бровкін О. В., 2012. 408 с.

10. Малыгина Н.И. Личность преступника как объект исследования в криминалистике. *Следователь*. 2004. № 8. С. 27.

11. Цыркун С.А. Выявление и расследование преступлений, связанных с содержанием притонов для занятия проституцией: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва: Московская гос. юрид. акад. 2004. 21 с.

12. Кашкаров О.О., Шигонін О.Б. Алкоголізм та наркоманія як фактор детермінації вбивств з сексуальних мотивів. *Форум права*. 2010. № 4. С. 453-457.

Надійшла до редакції 21.06.2018

SUMMARY

Mrochko R.M. Offender's identity as a element of forensic description of pimping. The author has exposed the identity of the offender as an element of forensic characteristics of the pimping. It is established that a set of certain data about the typical features of the subject of the crime allows the investigator: 1) to conduct effective first-rate investigative (search) actions; 2) promptly promulgate investigative versions; 3) make the most probable portrait of the pimp; 4) identify the entire structure of the criminal group; 5) narrow the range of searches of suspects; 6) to prevent a possible counteraction to the investigation; 7) to solve a number of other tasks of pre-trial investigation.

The typical signs of the criminal's personality are analyzed by generalizing information about his social, physical, biological, economic, moral and demographic characteristics. It is proved that these properties are closely interconnected and directly affect the formation of a criminalistic portrait of the perpetrator.

It is stressed that pimping is often organized by organized groups that have a certain structure and consist of: a) the organizer of the group (pimp); b) persons providing intimate services (prostitutes); c) persons who hold debauchery (homeowners, administrators); d) auxiliary personnel (drivers, guards); e) corrupt representatives of law enforcement agencies that cover the criminal activity.

Keywords: forensic characteristic, offender's identity, prostitution, pimping.

УДК 343.985

Цибенко О.С. ©

здобувач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI:10.31733/2078-3566-2018-3-162-167

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЩО ВЧИНЮЄ НЕЗАКОННІ ЗАВОЛОДІННЯ АВТОМОБІЛЯМИ ШЛЯХОМ ПОДОЛАННЯ СИСТЕМ ЗАХИСТУ

Досліджено криміналістичну характеристику особи злочинця, що вчинює незаконні заволодіння автомобілями шляхом подолання систем захисту.

У результаті узагальнення думок вчених попереднього вивчення кримінальних проваджень, дослідження предмета посягання, обстановки, способів та слідової картини незаконних заволодінь автомобілями, вчинених з подолання систем захисту, дозволило нам сформулювати характеристику особи злочинця.

Ключові слова: криміналістична характеристика злочину, незаконне заволодіння автомобілем, особа злочинця, система захисту.

Постановка проблеми. Криміногенна ситуація, яка склалася в країні на сьогоднішній день, характеризується якісно новими видами вчинення злочинів, що становлять

© Цибенко О.С., 2018